

Din ve Kadın Konulu Çalışmalarda Akademik Özgünlük ve Sahicilik Sorunu

Necdet SUBAŞI

Diyanet İşleri Başkanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı

Özet

Bu çalışmada din ve kadın konulu çalışmalar akademik özgünlük ve sahicilik bağlamında ele alınmaktadır. Türkiye’de bir problem alanı olarak ele alınan kadın sorunu genellikle feminist bir çerçeve içinde müzakere edilmektedir. Türk modernleşme sürecinde kadının statüsünün geliştirilmesine özel önem verilmiştir. Feminizmin belli başlı teorileriyle özdeşleşmiş görünen ilgiler içinde özellikle akademide gerçekleştirilen çalışmalar önemli ölçüde yönlendirici özellikler taşımaktadır. İslâmcı feminizm olarak tanımlanan ve İslâmi duyarlılıklara dikkat çeken bir yaklaşım ise kadının din ve gelenek içindeki yerini, feminist teorilerin ürettiği eleştirileri göz ardı etmeksizin İslâm temelli bir bakış açısına bağlı kalarak açıklamaya çalışmaktadır. Bu çalışma söz konusu açıklamaları özgünlük ve sahicilik bağlamında tartışmaya açmayı hedeflemektedir.

Anahtar kelimeler: Kadın Çalışmaları, İslâm’da Kadın, Feminizm, İslâmi Feminizm, Özgünlük ve Sahicilik Sorunu.

AKADEMİK ÖZGÜNLÜK VE SAHİCİLİK bağlamında din ve kadın konulu yayınların ele alındığı bu çalışmada, toplamda feminist söylemin etkisi altında gelişen bir tasavvur alanının kritiği

yapılmaktadır. Türkiye’de kadın konusunu dinsel algı, söylem ve tasavvur çerçevesinde ele alan ve bugün itibarıyla hatırı sayılır bir yekuna ulaşan ilgili literatür genellikle kendi içinde giriftleşen bir dil dünyasına bağlı olarak gelişmektedir.

Akademik özgünlük, bilim dünyasının her zaman ihtiyaç duyduğu bir dinamizm içinde, çocukla yeniden oluşturulan kendine has bir evreni içerir. Sürekli yanlışılanabilirlik ihtimali içinde kendi kendini sorgulayan akademik/bilimsel etkinlik bir yandan durağanlığa karşı entelektüel bir coşkuyla harekete geçirilirken bir yandan da yeni ve derinlikli girişimlerin toplumsallaşmasına imkân verilmektedir. Mevcut bilginin mütemediyen tekrarıyla yetinen bir etkinlik, geliştirici ve ufuk açıcı bir alan açmadığı gibi bilgi formlarının dogmatikleştirilmesine, yeni bilgi sunumları karşısında direnç odaklarının çeşitlenmesine ve kısıtlayıcı engellerin çoğalmasına da sebep olmaktadır.

Sahicilik de aynı düzlemde ele alınabilir. Sahicilikte aslolan, problematik düzeyinde ele alınan herhangi bir konunun sosyal bilimsel açıdan dayandığı temellerin ve gerçeklik düzeyinin açıklık kazanmasıdır. Ortaya konulan sonuçların, mevcut verilerin çözümlenme biçimleri, yöntem ve uygulama adımlarını da dikkate alacak bir şekilde değerlendirilmesi sonuçta söz konusu problemin gerçeklik düzeyindeki karşılıklarını anlama konusunda kayda değer fırsat ve imkânlar sunacaktır.

Kadın konulu dinî yayınların özellikle akademik alandaki yansımaları konu edildiğinde temel problem, bu konunun bilinenin tekrarını zorlayan yeni bir dil üretmekte ne denli başarılı olduğunun yanı sıra bu sonuçların gerçeklik dünyasıyla irtibatının hangi düzeyde olduğuyla da ilgilidir. Günümüzde bu alanda üretilen fikriyatın Türkiye’nin kendine özgü yapısı içinde ne düzeyde sahici bir diskura dönüşebildiği konusunda karşılaştırmalı analizlere ihtiyaç duyulmaktadır. Ayrıca farklı epistemolojik kaynaklardan beslenen ve henüz kendi dilini bulmakta başarılı olmamış, özgün bir çerçeve oluşturma konusunda yeterli bir donanıma sahip olmayan düşünsel yönelimlerin de aynı şekilde değerlendirilmesi gerekir.

Din ve kadın konulu akademik çalışmaların özgünlüğü ve sahiciliği, söz konusu çalışmaların dayandığı epistemolojik temeller dikkate alınmadan ele alınmaz. Her etkinlik belli bir zihniyet yapısı, bu yapıyı kurumsallaştıran kültürel akışkanlıklar ve kuramsal düzeyde birer meşrulaştırım aracı olarak öne çıkan ideolojik kabuller eşliğinde şekillenerek anlam kazanır. Kadın konusunu din bağla-

mında ele alan çalışmalar da bu mekanizmalardan bağımsız değildir. Ancak güçlü entelektüel arayış ve çıkışlar bu etki alanlarını zorlayabilir, kamuoyunda “sıradan”, “rutin” ya da “ucube” yönelimler şeklinde tasvir edilen söylemlerden bağımsız olarak özgün ve sahici yaklaşımların ortaya çıkmasına fırsat verebilir.

Bir Problematik Olarak Kadın ve Din

Türkiye’de kadın konusunun, din bağlamı ihmal edilmeksizin daha derinlikli olarak ele alınıp tartışılabilmesi için, bütün bu ilgilerin yeni bir problematik içinde sorgulanmasını mümkün kılan 80’li yılları beklemek gerekmiştir. Bu yıllara damgasını vuran ve küresel etkilere de açık olan ekonomik, siyasal ve kültürel gelişmelerin açığa çıkardığı sinerjiyle, dinin verili bilim dünyası nezdindeki statü ve itibarı gözden geçirilmiş, nihayetinde din, yeni bir gerçeklik olarak fark edilmeye ve ele alınmaya başlanmıştır.

Türk modernleşme politikalarında İslam, 80’li yıllara gelinceye kadar çoklukla eski rejimin koruyucu halkası olarak değerlendirilmiş ve onun bir dinî sistematik olarak gündelik hayattaki içkin rolleri hakkında genellikle iç güvenlik kaygılarından hareketle üretilen sınırlı bir ihtiyaç analiziyle yetinilmiştir. Belli bir düzeyde toplumsallık kazanmış hemen her bağlam ve konuda olduğu gibi kadın konusunda da İslam, açıkça “arkaik” bir söylem kalıbı içinde resmedilerek göz ardı edilmeye zorlanmış, belirlenen stratejilerde “dinselliğin geri çekilişi” başat tema olmuştur.

Aslında 80 öncesi akademik müktesebatın ana damar çizgisinden hareket edildiğinde sorunun sadece kadın-din konusuyla sınırlı bir şekilde derinleşmediği açıkça görülür. Sosyal bilimlerin kurucu mantığıyla bütünleşmiş genel eğilimlere odaklanıldığında, dinin ve dinselliğin her tür ima, sunum ve göstergesine karşı aynı minval üzerinden vaziyet alan kurucu bir dikkatin belirleyici olduğunu vurgulamak gerekir. Kadını modernleşme sürecinin bir ölçütü olarak gören yaklaşımlar da sonuçta ister modern ister anti-modern olsun aynı perspektif içinde buluşmakta, ilgili literatürde kadın sorunu başat tema olarak yerini almaktadır.

Kemalist modernleşme projesinde kadın, çağdaşlaşma idealinin gerçekleşmesi için âdeta seferber edilir.¹ Türk modernleşmesi oto-

1 Nilüfer Göle, *Modern Mahrem* (İstanbul: Metis Yayınları, 1991); Deniz Kandiyoti, *Cariyeler, Bacılar, Yurttaşlar* (çev. Aksu Bora, Fevziye Sayılan, İstanbul: Metis Yayınları, 1997); Yeşim Arat, “Türkiye’de Modernleşme Projesi ve Ka-

riterdir ve bu projede ana hedef yeni bir ulus inşa etmektir. Ancak bu yönelimin cinsiyet kurgusu başından beri muğlak olmuştur. İdealize edilmiş modern kadın temsili, yeni rejimin idolleri arasında yer alır ve bu temsil, eski rejimle yeni rejim arasındaki belli başlı gerilimlerin kimi uç noktalarını kadın bedeni üzerinden ifşa eder. Bununla birlikte kadının yeni medeniyet tasavvurunun tipik bir öznesi olarak öne çıkarılması, kuramsal bir netlik kazanma çabası içinde olan feminist tezlerle hiçbir benzerlik taşımamaktadır.²

Bugün din ve kadın konulu çalışmaların bilim dünyasında görmeye başladığı ilgide gözlenen artış her şeyden önce dinin görünürlüğüünün artmasıyla ve buna bağlı olarak da yeni bir araştırma nesnesi olarak kabul edilmeye başlamasıyla ilgilidir. Böylece dinin gündelik gerçekliğin başat bir teması olarak kendini hissettirmeye başlaması akademide de yeni bir literatürün doğmasına yol açmıştır. 80'li yıllara gelinceye değin din konusunda akademide revaç bulunan ana eğilim, onu eski rejimin bakiyesi olarak görmenin yanı sıra sürekli bir tazyik içinde eleştiri ve kritiğe tabi tutmakla sınırlıydı.³

Türk modernleşme projesinde dinle sürdürülen gerilimli ihtilaf, kendini sürekli güncelleyen kesintisiz, müdahaleci ve karşıt bir dile tâbidir. Polemikten eleştiriye din konusunda yapılan hemen her değerlendirme, sonuçta onu yargılayıp mahkûm etmeyi arzulayan bir beklentiyi cisimleştirir. Esasen bu görüntü, akademi dünyasının gerçekte olması gerekenin çok uzağında bir noktada olduğuna işaret eder.

Dinin Türk modernleşme projesinin temel argümanlarını takip edecek bir şekilde değerlendirilmesindeki radikal istek, 80'li yılların sosyopolitik şartlarında kısmen çözülmeye ve zayıflamaya başlamıştır. Dinin küresel ölçekte sahip olmaya başladığı sosyopolitik itibara paralel olarak, entelektüel söylem ve yönelimleriyle tanınan pek çok kişinin toplumda dinsel olanın hesaba katılmasına yönelik ilgilerindeki artış, dini her hâlükârda göz ardı etmekten yana bir tutum geliştiren geleneksel yaklaşımların direncini kırmakta etkili

dınlar" (çev. Nurettin Elhüseyni), *Türkiye'de Modernleşme ve Ulusal Kimlik* içinde (haz. Sibel Bozdoğan, Reşat Kasaba, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1998); Aşşe Durakbaşa, "Cumhuriyet Döneminde Kemalist Kadın Kimliğinin Oluşumu", *Tarih ve Toplum* 9/5, (1989).

2 Serpil Sancar, "Otoriter Türk Modernleşmesinin Cinsiyet Rejimi", *Doğu-Batı* 2/29 (2004).

3 Necdet Subaşı, "Din ve Toplum Arasındaki İlişkileri Anlam(landırm)ak ya da Türkiye'de Din Sosyolojisi Çalışmaları" Türkiye Araştırmaları *Literatür Der-gisi* 6/11, (2008).

olmuştur. Hiç kuşkusuz bu bağlamda, söz konusu etkileri de kuşatıcı temel gerçek, dinin toplumsal gerçeklik düzeyinde tartışmasız ortaya koyduğu varlık beyanıdır.

Bugün din ve kadın konulu çalışmaları, mevcut arka plan bilgilerini göz ardı ederek değerlendirmek eksik olacaktır. Söz konusu çalışmalardaki temel öncül ve örüntülerden hareket edildiğinde erken dönem akademik çalışmaların pek çoğunda dinin bir ekstrem söylem olarak ele alındığı görülür. Böylece dinsel bakış açılarının ürettiği kadın algısı da sonuçta aynı söylemsel düzenin bir parçası olarak görülmekte ve reddedilmektedir.

Bu bağlamda vurgulanması gereken diğer bir husus da dine yönelik eleştirilerdeki sınır tanımaz radikalizmden kaynaklanan bilişsel şiddetin özgün, nesnel ve bağımsız çalışmaların önünü kapatmaktaki etkisidir. Kısıtlayıcı önlem ve müdahalelere, entelektüel düzeydeki yetersizlikleri de eklemek gerekir. Bu bağlamda ortaya çıkan sorunları dinsel bir bağlamda ele alma konusundaki çabalar da çoklukla savunmacı bir perspektife mahkûm edilmektedir.

Aslında Cumhuriyet'in modernleşme projesinde dinin sınırları bellidir ve bu sınırlılık içinde eğer aslolan "asrileşmek"se akademiden beklenen de kadına kendisini mütemadiyen "geriletene" bu kuşatmayı aşması için "bilimsel destek" sağlamaktır. Sonuçta modern kadın algısının oluşturulmasında tercih edilen, dinin her düzeyde görünürlüğünü ortadan kaldıracak ya da onu görmezden gelmeyi makulleştirecek yeni bir zihniyet kalıbı üretmekten ibaret olacaktır. Böylece bir yandan modern kadın algısının oluşturulmasında akademiden seküler bir destek sağlanırken öte yandan da dindar/geleneksel kadın algısının meşruiyeti zayıflatılmış olacaktır.

Ne var ki 80'li yıllardan itibaren de görece bir ivmeyle kadın gerçeğini dinsel bir müktesebatı da içine alacak bir şekilde incelemeye dâhil eden yaklaşımlar açıkça fark edilir bir düzeye ulaşmaya başlamıştır. Türkiye üniversitelerinde gerçekleştirilen din ve kadın konulu çalışmalarda üç temel perspektif yer yer kuruluş devrinin hissiyatını da hatırlatan yeni çözümlenmelerle kendini ortaya koymaya başlamıştır:

1. Din ve kadın konulu araştırmalarda dini, sorgulanması ve reddedilmesi gereken bir "merci" olarak görmekte ısrarcı bir bakış açısı bugün de varlığını sürdürmeye devam etmektedir. Aydınlanmacı-pozitivist retoriğin ürünü olan bu yaklaşımlarda din, soğukkanlı bir şekilde gerçekleştirilen eleştiri ve kritikten ziyade suçlama ve tezvir yoluyla ele alınmakta, en iyimser sayılabi-

lecek örneklerinde bile dinin gündelik temsilleri batıl, akıldışı, hurafe ya da dindışı sayılarak reddedilmektedir. Bu bakış açısında dine özünde materyalist olan yaklaşımlar içinden bakılmakta ve din-kadın ilişkileri aynı ideolojik zemin içinde seküler bir radikalizme tâbi kılınarak değerlendirilmektedir.⁴

2. Buna karşılık din-kadın ilişkilerini hiçbir kritiğe tâbi tutma gereği duymaksızın tam bir teslimiyet içinde ele alan yaklaşımlar da beyanlarını bütün bu iddiaların dışında ve karşısında kalmaya özen göstererek temellendirmektedir. İslam'a yöneltilen eleştirel nitelikli iddia ve soruları dinî geleneğin içinde kalarak cevaplamayı önceleyen bu çalışmalarda aslolan İslam'ın bilgi köklerine duyulan sadakati her fırsatta dile getirmektir. Modern eleştiri ve saldırılar karşısında bu dil, savunmacı bir retorikle muarızlarına cevap vermektedir.⁵ Yine de her şeye rağmen bu dilin yekpare olmadığını unutmamak gerekir. Bora'nın da vurguladığı gibi,⁶ değişik söylem ve ideolojik dağılımıyla bu terkip, kadın konusunu dinden kültüre, nostaljiden ütopyaya oldukça farklılaşmış bir zeminde takdim etmektedir.
3. 80'li yıllardan itibaren gündeme gelen ve bu dönemde farklı güzergâhlar üzerinden kendine yeni bir yol bulmaya çalışan kimi tekil arayışlara da özellikle dikkat etmek gerekir. Bu tür çözümlenelerde modern fikir ve eğilimler dikkate alınarak kadın konusu bir problematik düzeyinde ele alınmakta ve sonuçta da bu bilgi akışının doğurduğu yeni birtakım sorulara makul cevaplar aranmaktadır. Daha ziyade feminist teorilerin etkisine açık olarak şekillenen bu söylemlerde kadınlık dünyası "erkek egemen yapı"lardan kurtarılmaya çalışılmaktadır. Bu söylemlerde verili din, daha çok söz konusu yapıyı tahkim eden bir unsur olarak değerlendirilmektedir. Nihayet bu bağlamda üretilen dil de dini, kadının statüsünü daraltan hegemonik bir ağın parçası olmaktan kurtarmak ve onu yeniden yorumlamak arzusundadır.

4 Örneğin bkz. İlhan Arsel, *Şeriat ve Kadın* (16. b., İstanbul: Kaynak Yayınları, 2006); Necla Arat, *Siyaset, Kadın ve İrtica* (İstanbul: Kendi Yayıncı, 2001).

5 Örneğin bkz. Bekir Topaloğlu, *İslâm'da Kadın* (20. b., İstanbul: Ensar Neşriyat, 2008); Süleyman Ateş, *İslâm'da Kadın Hakları* (İstanbul: Yeni Ufuklar Yayınları, 1996); Hayrettin Karaman, *İslâm'da Kadın ve Aile* (4. b., İstanbul: Ensar Yayınları, 2010).

6 Tanıl Bora, "Analar, Bacılar, Orospular –Türk Milliyetçi-Muhafazakâr Söyleminde Kadın-", Şerif Mardin'e Armağan (haz. Ayşe Öncü, Orhan Tekelioğlu, İstanbul: İletişim Yayınları, 2005).

Akademik platformlardaki çeşitlilik söz konusu olduğunda feminist etkileşim ağının, iki ayrı güzergâh üzerinden ilerleyerek “laik” ve “dindar” müntesiplerine ulaştığı görülmektedir. Bu güzergâh-larda dini, kadını başından beri biteviye edilginleştiren sorunlu bir fenomen olarak tanımlayan yaklaşımlar kadar ona ilişkin yorumları esas olarak dinî özden uzaklaşma şeklinde yorumlayan yaklaşımlar da mevcuttur. Dini kendi aslına rücu ettirecek özgün bir okuma-nın sonuçta kadınlarla erkekleri eşit birer varlık olarak tanımlama konusunda yeni birtakım olanakları devreye sokabileceğini iddia eden yaklaşımlar, yer yer feminist yer yer de İslam teolojilerinden devşirilmiş argümanlarla yeni bir söylem kalıbı üretme çabasında-dır. Bu çerçevede ortaya çıkan ve gerçek ve sahîh bir dinin erkek egemen bir dile asla tâbi kılınmaması gerektiğini baskın bir şekilde iddia eden feminist teolojiler de akademide yer almaya çalışmak-tadır. Bu çerçevede Türkiye dışından verilebilecek bir örnek olarak Amine Wedud-Muhsin, bu yöndeki yaklaşımların dünya ölçeğinde bilinen kült isimleri arasında yer almaktadır. Ona göre,⁷ Kur’an’da-ki pek çok “sorun” gibi kadın sorunu da tarihseldir. Wedud-Muh-sin’e göre kadın konusunun geleneksel okunuşu başından beri so-runludur ve Kur’an’ın inzalindeki yerel ve kültürel bağlam, kadının gerçekliğini inkâr etmek adına açıkça göz ardı edilmektedir. Ona göre sırf bu nedenle bile Kur’an’ın literal okumasından vazgeçilme-li, Fazlurrahman’ın geliştirdiği metodolojiden hareketle Kur’an’ın ruhuna odaklanarak yeni kurucu ilkeler belirlenmelidir.⁸

Akademik Feminizm

Bir problematik düzeyinde kadın olgusunu feminist teoriler ek-seninde ele alan hissiyatın üniversitelerde kendine bir yer açmayı başarması oldukça yeni bir durumdur. Kişisel düzeyde çoğu femi-nist söylemlerden beslenen bilim kadınlarının öncülük ettiği bu ilgi son tahlilde bugün “akademik feminizm”⁹ şeklinde tanımla-nan yeni bir durumdur. Ağırlıklı olarak üniversitelerde oluşturulan kadın çalışmaları merkezleri aracılığıyla ortak bir dil kurmaya ve

7 Amine Wedud-Muhsin, *Kur’ân ve Kadın* (çev. Nazife Şişman, 2. b., İstanbul: İz Yayınları, 2000).

8 Nazife Gürhan, “Kadın Bakış Açısıyla Kur’an’ı Yeniden Okuma Denemesi”, *e-Şarkiyat* 6, (2011).

9 Serpil Sancar, “Üniversitede Feminizm –Bağlam, Gündem ve Olanaklar-, *Toplum ve Bilim* 97, (2003).

örgütlenmeye çalışan bu yönelim, ortaya koyduğu çalışmalarla kadın sorunlarının çözümünde klasik ve modern feminist teorilerin katkılarıyla akademiye buluşturulmaktadır. Kadının özgürlüğü, erkek karşısında eşitliği ya da baskın bir kimlik beyanı olarak dişiliğinin ayrımcılığa maruz kalmaması gibi farklı konu başlıklarıyla feminist akademisyenler, çoğu pozitivist-materyalist öncüllerden beslenen yaklaşımlarıyla din alanını sorgulamakta, çoğu indirgemeci/ideolojik öngörülerle ilerleyen bir eleştiri-politikle sınırlı kalarak özelde İslam'ı kadının mevcut varlığını pekiştiren ve giderek kötürümleş-tiren hegemonik bir aygıt olarak yansıtmaktadırlar.

Hareketin dine karşı tutumu, sadece kadın varlığını tarih içinde biricik özne ilan etmekle sınırlı değildir. Esasen teorinin Aydınlanmacı-pozitivist referanslardan beslenen yapısı içinde kadının dünyasını kurtarma konusunda dine karşı ümitvar olmayı sağlayacak hiçbir veriden de söz edilemez. Yahudi-Hıristiyan geleneklerinde içkin kadın statüsünün ana kalıp dinsel olarak teşhir edildiği bu çıkarımlarda İslam'ın da bu eleştirilere dâhil edilmesi artık yaygın bir tercih ve usûl olarak kabul görmektedir.

Kadının “erkek egemen” bir dünyanın ürettiği algılar içindeki durumunu gözden geçirmeye, bu durumu kadının lehinde olmak şartıyla değiştirmeye kendini adayan ve sorunları genellikle tarafgirlik düzleminde müzakere eden akademik feminizmde din, çoklukla bu fiili düzeneği besleyen kurucu bir temel aygıt olarak tasvir edilmiştir. Kadının cinsiyet temelinde ikincil bir statüye ikna edilmesinin ancak dinlerin aşkın öğretileri sayesinde mümkün kılındığının vurgulandığı bu tasvirlerde, kadını eşitlik temelinde yeniden “yaratacak” yeni bir paradigmanın her şeyden önce mevcut dinlerle hesaplaşmayı göze almasının kaçınılmaz olduğu vurgulanmaktadır. Akademik feminist söylem çeşitliliğinin Batı literatürüne eklenerek ürettiği edebiyatı da bu bağlamda ele almak gerekir.¹⁰

İki Feminist Yönelim

Türkiye örneğinde akademik mecralarda ortaya çıkan ve kadının dinsel statüsünün tartışılıp sorgulandığı iki temel yönelim litera-

10 Mustafa Tekin, *Kadın ve Kamu –Türkiye’de Aydın Kadınlara Göre Din ve Kadın-* (İstanbul: Açılım Kitapları, 2004); Nazife Şişman, “Türkiye’de Çağdaş Kadınların İslâmci Kadın Algısı”, erişim tarihi 20.10. 2011, <http://www.turkiyedebasortuluolmak.com/?cat=5>.

tür üretmede gecikmemiştir. Çoklukla feminist teorinin izini takip eden ve kadın-din ilişkiselliğini bu teorik arkaplanı takip ederek yorumlayan çalışmalarda aslolan, mevcut laik/seküler müktesebata tâbi olmaktır. Nihayet, üniversitelerin ilgili merkezlerindeki kadın çalışmaları da ister örtük ister açık olsun bu yöndeki araştırmalara yoğunlaşmaktadır. Kadının mevcut konumunun sorgulandığı bu incelemelerde dinin belirleyici gücüne de sık sık atıfta bulunmaktadır. Feminist teorilerin sınırları içinde gezinen bu inceleme alanı “kendine özgü feminizmler” üretmekten de geri durmamaktadır. Türkiye’nin mevcut sosyokültürel gerçeklikleri içinde feminizmin anlam ve ağırlığının kısıtlı olmasından kaynaklanan bir hassasiyet, örtük çıkışlara imkân veren yeni retoriklerin önünü açmaktadır.

Modernleşme ve Batılılaşma politikalarındaki din karşıtı şiddetin sınır tanımaz varlığına rağmen İslam, verili zihniyet yapıları söz konusu olduğunda hâlâ emsalsiz bir etki ve güce sahiptir. Toplumsal sorunları İslam temelinde tartışmak pek çok noktada hâlâ gündelik gerçekliğe dikkat etmeyi zorunlu kılmaktadır. Bu bağlamda feminist söylemin kuramsal düzeyde hâlâ dar bir akademik çevreyle ilişkilendiriliyor olmasının sebeplerinden biri de bu söylemlerin toplum nazarında birer din karşıtı girişim olarak algılanmasıdır. Buna karşılık toplumda yaygın İslam anlayışı da, geleneksel yorum ve uygulamalar üzerine oturmaktadır.

Feminist yaklaşımlar, din-toplum ilişkileri içinde kadının konumunu değerlendirirken, eleştirilerini doğrudan dine yönelterek toplumun kök hafızalarıyla karşı karşıya gelmektedir. Sadece Türkiye örneğinde değil İslami gelenekle içli dışlı tüm ülkelerde kadın sorunlarının ele alınışında karşılaşılan temel yaklaşımlar aynı öncüllerden hareketle kurulmaktadır. Oryantalist söylem içinde kurgulanan “sömürgeci fantaziler”,¹¹ Batılılaşma politikalarının bir gereği olarak kendi gelenekleriyle çatışma süreci yaşayan Müslüman toplumlarda birörnek söylem kalıbı olarak ilgi görmeye devam etmektedir.¹² Bununla birlikte yaygın feminist eğilimlerin akademi bağlamında ürettikleri literatür, kadını İslami teolojiler içinde ele almaktan çok, onu sosyolojik ve antropolojik bağlamlar

11 Meyda Yeğenoğlu, *Sömürgeci Fantaziler -Oryantalist Söylemde Kültürel ve Cinsel Fark-* (İstanbul: Metis, 2003).

12 Aksu Bora, “Hatırlananlar ve Unutulanlar: İslâm Coğrafyasında Modernleşme ve Kadın Hareketleri”, *Bilgi* 53, (2010); Pınar İlkkaracan (ed.), *Müslüman Toplumlarında Kadın ve Cinsellik* (çev. Ebru Salman, İstanbul: Metis, 2003).

içinde tartışmaktan yanadır. Bu çalışmalarda ağırlıklı olarak İslamcı yönelimlerin kadın algısı üzerinde yoğunlaşmak daha çekici gelmektedir. Bu çerçevede örneğin başörtüsü/türban ele alınan konular arasında başta gelmektedir.¹³ Yanı sıra Müslüman kadının statüsü, kadına yönelik dinî algı, kölelik ve cariyelik vb. çoğu sosyolojik temalara ağırlık veren betimleyici çalışmalarda da aynı şekilde sorunun dinsel arka planından çok siyasal ve sosyal göstergelerine yoğunlaşılmaktadır. Bu çalışmaların dayandığı entelektüel zemin her şeyden önce modernleşme politikalarında içkin pozitivist-materyalist söylemlerle örtüşmektedir. Türk modernleşmesinin kurucu değerlerine eklemlenmiş akademik söylemlerde din, feminist kadın algısının yaygınlaşmasına karşı bir filtre işlevi gören dinle hesaplaşmaya ağırlık vermektedir.

Bu yöndeki çalışmalarda din arkaik bir dünya görüşü olarak değerlendirilir. Kadının edilginleştirilmesi konusundaki sosyokültürel zemin sık sık eleştirilse de asıl sorgu din üzerinden yapılır. İslam'da kadının statüsünün ne olduğu konusunda kışkırtıcı bir entelektüel ve akademik muhayyile yerine çoğu ikincil kaynaklardan beslenen bir kritik iddiasıyla sorun tanımlanmaya çalışılır. Gündelik hayata yansıyan ekstrem görüntüler, medyatik bilgiler, indirgemeci/ideolojik önkabullere teslim olmuş bir retorikle din "akademik saldırı"ya maruz bırakılır. İslam'ın insan ve dünya tasarımına kendi referans silsilesine başvurmaksızın kolaycı itiraz ve eleştirilerin yöneltildiği bu alanda nesnellik kaygısı güden çalışmaların ortaya çıkması için hazır kabullerden ve bildik sorgulamalardan uzaklaşmak gerekecektir.

Bu vesileyle yaklaşım ve düşünceleri temsil değeri taşıyan bir çalışmaya işaret etmek yerinde olacaktır. Fatmagül Berktaş'ın doktora tezi olarak hazırladığı *Tektanrılı Dinler Karşısında Kadın* başlıklı çalışması,¹⁴ yukarıda sözü edilen özellikleri içselleştiren yaklaşımlarıyla önemlidir. Yazar kitabında kadının mevcut ikincil konumunun dinler marifetiyle haklılaştırıldığını iddia etmektedir. Ona göre

13 Feride Acar, "İslamcı İdeolojide Kadın" (çev. Özden Arıkan), Çağdaş Türkiye'de İslâm içinde (haz. Richard Tapper, İstanbul: Sarmal Yayınları, 1993); Aynur İlyasoğlu, Örtülü Kimlik -İslamcı Kadın Kimliğinin Oluşum Ögeleri- (İstanbul: İletişim, 1994); Elisabeth Özdalga, *Modern Türkiye'de Örtünme Sorunu: Resmi Laiklik ve Popüler İslâm* (çev. Yavuz Alogan, İstanbul: Sarmal Yayınları, 1998); Necdet Subaşı, "80'li Yıllarda Örtünmenin Anlamı", *İslâmiyât* 3/2, (2000).

14 Fatmagül Berktaş, *Tektanrılı Dinler Karşısında Kadın* (2. b., İstanbul: Metis Yayınları, 2000).

her üç tek tanrılı din, kadının ikincilliğini doğal kabul ederek bunu onun bedeninin denetlenmesinin meşru gerekçesi saymakta ortak tavrı almaktadır. Ona göre bu ortaklık, tarihsel ve coğrafi olarak üç geleneğin de aşağı yukarı aynı ya da birbirine yakın topraklarda ve benzer maddi koşullarda benzer gereksinimlere yanıt olarak doğup gelişmeleriyle açıklanabilse bile, ilginç olan, bugünkü ifadelerinde de kadınlara ilişkin tutum ve anlayışı odak almalarıdır. Berktaş'a göre günümüzde "protestan" ve "İslamcı köktendincilik"ler de kadının konumu ve denetimi üzerinden yoğunlaşmakta ve kendilerini toplumsal cinsiyet ve kadının "doğru" toplumsal rolü aracılığıyla meşrulaştırmaktadırlar.

"İslami Feminizm"

İslamcı feminizm kavramı, İslam kültürü içinde gelişen bir olguya; entelektüel Müslüman kadınların din ve gelenek içinde kadının durumunu tartışan çalışmalarında dile getirdikleri yaklaşımlara, kısaca Müslüman kadınların birey olma çabalarına işaret etmektedir.¹⁵ Güç'e göre,¹⁶ 20. yüzyılın sonuna doğru entelektüel Müslüman kadınlar, Müslüman dünyadaki kadın sorunlarını Batılı feminist söylemi de dikkate alarak tartışmaya başlamış ve böylece, İslam kültürü içinde feminist söylemden dolayı olarak etkilenen yeni bir kadın söylemi ortaya çıkmıştır.

Güç'e göre, bu çabaların yansıması, entelektüel Müslüman kadınların daha çok din ve gelenek içinde kadının durumunu ele aldıkları çalışmalarında bir karşılık bulmaktadır. Ona göre bütün bu yaklaşımlar, Batılı feminist söylem ile bağlantılı olarak değerlendirildiği için bazı temel sorulara da yoğunlaşmak gerekecektir: "İslamcı feminist söylem, Müslüman kadınların bizzat inşa ettiği bir söylem mi yoksa Batılı feminizmin silik bir kopyası mıdır? Bu bağlamda 19. yüzyılda sistemleşen feminist söylem İslam kültürünü hangi noktalarda ve nasıl etkilemeye başlamıştır? Bu süreçte Batılı

15 Ayşe Güç, "Feminist Söylemin İslamcı Kadın Yazarlar Üzerindeki Etkisi" (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa: Uludağ Üniversitesi, 2007). Ayrıca bkz. Nayerek Tohidî, "İslami Feminizm Tehlikeler ve Ümit Vaad Eden Unsurlar" (çev. İhsan Toker), *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 11, (2004): 279-289; Bora, "Hatırlananlar ve Unutulanlar: İslâm Coğrafyasında Modernleşme ve Kadın Hareketleri", s. 51-66.

16 Güç, "İslamcı Feminizm: Müslüman Kadınların Birey Olma Çabaları", s. 649-673.

feminizmle işbirliği yapan oryantalizm, sömürgecilik ve milliyetçilik gibi birtakım faktörler de göz önünde bulundurulduğunda mevcut durumu nasıl değerlendirmek gerekir? Bu söylem, kendine has bir teoloji üretebilecek midir?”¹⁷

Türkiye’de, Müslüman dindar kadının modernlik ve feminizm tartışmalarının dışında kendine özgü bir yaşam alanı inşa ettiği söylenemez. Sekülerleşmede hissedilen yoğunluk tüm toplumsal yapı ve kategorileri farklı biçimlerde de olsa etkilemeye devam etmektedir.¹⁸ Kadını dinsel terminoloji ve yorum gelenekleri içinde açıklama arzusunda olan akademik çalışmalar ağırlıklı olarak ilahiyat alanında yer almaktadır.¹⁹ İlahiyatçı kadın araştırmacıların öncülük ettiği bu çalışmalarda akademisyenlerin referans dünyasında teoloji merkezî bir role sahiptir.²⁰

Türk modernleşme projesine her zaman kuşku ve ihtiyatla yaklaşan İslamcı yönelimlerin öteden beri dile getirdikleri eleştiriler kadın sorununun ele alınışında da kendini göstermektedir. İslamcı bakış açısı genel Müslüman eğilimlerinden kısmen bağımsız olarak geleneği sorgulamaktan çekinmemekte, bu çerçevede başta kadın olmak üzere modern dünyanın sorunsallaştırdığı hemen her konuda alternatif bir söylem geliştirmeye yönelmektedir. İslamcı söylemlerin Batı ve medeniyet eleştirisi, gelenek içinde kalma ve ona tâbi olan bir dil kurma yerine genellikle modern paradigmalardan kurucu mantığıyla bütünleşen bir eşleştirme siyasetini tercih etmektedir. Çağdaş eleştiri-politiğin kadın bağlamında ortaya koyduğu popülist din eleştirisi karşısında mevcut gelenek eleştirilmekte, sahipsiz ve gerçek İslam’ın bu eleştirilerden müstağni olduğuna hükmedilmektedir. Bu bağlamda kadın konusunda Kur’an’a yöneltilen eleştirilere

17 Örneğin Ayşe Güç, “İslamcı Feminizm: Müslüman Kadınların Birey Olma Çabaları”, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 17/2, (2008), 649-673.

18 Nazife Şişman, *Küreselleşmenin Pençesi İslâm’ın Peçesi* (İstanbul: Küre Yayınları, 2005).

19 Nitekim çoğunluğunu ilahiyatçı akademisyenlerin oluşturduğu *İslâmi Araştırmalar* (V/4, 1991) ve *İslâmiyat* (III/2, 2000) gibi dergilerde kadın sorununu din ekseninde ele almak ve tartışmak üzere özel sayılar hazırlanmış, bu bağlamda farklı görüş ve düşünceleriyle bilinen akademisyenler sorunu kendi zaviyelerinden değerlendirmişlerdir.

20 Bkz. İhsan Toker, “Bir Yapılaşma İlişkisi Olarak Kadınlar ve Din –Başkent Kadın Platformu Örnek Olayı-” (Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi, 2005).

cevap aranmakta,²¹ İslami talepkârlıklar zinciri içinde birer yük olarak algılanan geleneksel kadın algısı sorgulanmaktadır.²²

Akademik dünyada İslam eksenli kadın çalışmalarında egemen olan dil, laik-feminist söylemlerin popüler-gündelik dil içinde ürettikleri dile yakınlık taşır. Türkiye’de feminist söylemlerin çoğu kez pozitivist-materyalist söylemlerle aynı düzlemde dile getirilmiş olması mevcut tez ve argümanlarına “İslami kesim”in doğrudan sahip çıkmasını zorlaştırmıştır.²³ Ne var ki bununla birlikte kadın eksenli duyarlılıkların da feminist çözümlenmeleri dışarıda bırakarak kendine bir alan açmasından söz etmek zordur. Bu bağlamda “akademik feminizm” adı etrafında gelişen çalışma alanlarının İslami duyarlılıklar taşıyan bilim çevrelerine yansması “İslami feminizm” başlığı altında olmuştur.²⁴ Ancak yine de ifade etmek gerekir ki kavramın Müslüman akademisyenler tarafından kullanımında her zaman çekinceler olmuştur. Yukarıda da belirtildiği gibi feminizmin düşünsel köklerinde içkin muhteva bu kavramın kullanımında her zaman dikkat isteyen bir mesafe bilincini gerektirmiştir.

Bununla birlikte özellikle Müslüman akademisyenlerde kadın konusunun ele alınışında iki önemli tarzın geliştiğini belirtmek gerekir:

Bunlardan birincisinde kadın-din ilişkisi tartışmaya açılırken feminist teorilerin gündeme getirdiği sorular temel hareket noktası olarak seçilmektedir. Aslında gerçekleştirilen feminist söylem ve yönelimlerin bir şekilde İslamlaştırılmasıdır. Türkiye’de İslami ya da İslamcı feminizm konusunda dikkat çekici teorik bir çıkış henüz gerçekleşmemiş olmakla birlikte mevcut yayınlarda gözlenen problematik bu iddiayı doğrulayıcı işaretlere sahiptir.²⁵

21 M. Hayri Kırbasoğlu, “Kadın Konusunda Kur’an’a Yöneltilen Başlıca Eleştiriler”, *İslami Araştırmalar* 5/4, (1991): 271-283.

22 Örneğin bkz. Güç, *Feminist Söylemin İslamcı Kadın Yazarlar Üzerindeki Etkisi*.

23 Yıldız Ramazanoğlu, “Feminizmin İslâm’la Karşılaşması: Mesafeli Duruşun Kökeni”, *Tarih ve Toplum* 37/219, (2002): 68-73.

24 İpek Merçil, “İslâm ve Feminizm”, *Cinsiyetli Olmak -Sosyal Bilimlere Feminist Yaklaşımlar-* (haz. Zeynep Direk, 2. b., İstanbul: YKY, 2009), s. 106-117; Özlem İngün, “Feminizm ve İslâm İlişkisi –İslâmi Feminizm-” (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa: Uludağ Üniversitesi, 2005); Güç, “İslamcı Feminizm: Müslüman Kadınların Birey Olma Çabaları”, s. 649-673.

25 Hidayet Şefkatli Tuksal, *Kadın Karşıtı Söylemin İslâm Geleneğindeki İzdüşümleri* (Ankara: Kitabiyat Yayınları, 2000); Hafsa Fidan, *Kur’an’da Kadın İmgesi* (Ankara: Vadi Yayınları, 2006); Beyza Bilgin, *İslâm’da Kadının Rolü -Türkiye’de Kadın-* (İstanbul: Sinemis Yayınları, 2005).

Örneğin Hidayet Şefkatli Tuksal'ın akademik çevrelerde yoğun bir ilgiyle karşılanan çalışması, Müslüman geleneğinin, Kur'an'ın yeni bir okumasıyla sorgulanmasını önermektedir. Tuksal'ın 1998'de tamamladığı *Kadın Aleyhtarı Rivayetler Üzerinde Ataerkil Geleneğin Tesirleri* başlıklı doktora tezinde gelenekle kadın sorunları temelinde hesaplaşma arzusu öne çıkar. Tuksal, bu kaygılarından hareketle İslam geleneğinin en önemli vesikası olarak gördüğü hadis rivayetlerinde, çeşitli haberler sebebiyle varlığı hissedilen kadın aleyhtarı tutumların kökenleri ve tezahürleri hakkında bir araştırmaya yönelmiştir. Şu cümlesi onun sorunu hangi düzeyde ele aldığını yansıtır: "Fıtraten sorunlu olarak yaratılan kadın, bu defolu yaratılışla kulluk müsabakasına neredeyse hükmen mağlup bir statüde başlamaktadır." Ona göre, "İnsan türünün kadın cinsini -yaratıldığı öz, yaratılış biçimi, fıtrati, insani değeri gibi hususlarda- normal ve asıl insan olarak kabul edilen erkek cinsinden farklı ve aşağı gören ve bu ikincil standarda uygun bir şekilde tanımlayan rivayetler incelendiğinde Kur'an'ın temel ilkelerinin esinlediği öngörünün ışığında şöyle bir kanaat oluşmaktadır: Bu tür rivayetlerin tümü, onları üreten ve nakledenlerin içinde buldukları sosyo-kültürel yapının en belirgin vasfı olan ataerkil yapılanmanın kaçınılmaz sonuçları olarak ortaya çıkmış bulunmaktadır."

Yine ona göre, "hadislerin önemli ölçüde belirleyici bir role sahip olduğu geleneksel İslam anlayışında -kadınlar hakkındaki olumsuz rivayetlerin etkisi ile- kadını, çocuktan biraz akıllı, köleden biraz özgür kabul eden bir zihniyet hâkimdir. Başlangıçta toplumsal kabuller ile rivayetler arasında meydana gelen etkileşimin, daha sonra fıkhi ekollere sirayet etmesi, oradan da yaptırım gücü taşıyan hukuki kararlar olarak tekrar topluma dönmesi ile kadın aleyhinde, hem altyapıdan hem de üstü yapıdan beslenen fasit bir dairenin oluştuğunu söylenebilir. Bu yapı sebebiyle, yüzyıllar boyunca çok şey değişse de, kadın konusundaki olumsuz söylem, günümüze kadar gelebilmiştir."

Tuksal'a göre nihayet bu söylem, "sadece tarihi bir malzeme olarak kitaplarda kalmamakta, modern çağın dayatmalarına karşı, alternatif bir kimlik ve alternatif bir hayat tarzı arayan Müslümanları da, derinden etkilemektedir. Ancak, Kur'an'ın ve Sünnetin, tarihsel döneme dayanan boyutlarının ortaya konması çalışmaları sonucunda, ilahi olanla tarihi olanın, ideal olanla olgusal olanın konumlarının belirlenmesi umulmaktadır. Kur'an ve Sünnet ancak bu çabalar sonucunda gerçek anlamda, kılavuz ve referans olma konumlarına kavuşmuş olacaktır."

Görüldüğü gibi bu bağlamda öne çıkan çalışmalarda Türkiye’de baskın İslami geleneklerin kadın konusunda ortaya koyduğu fikriyat ve fiiliyat İslam’ın temel metinlerinden hareketle sorgulanır. Başta Kur’an olmak üzere sünnet ve diğer referanslar hermenötik bir okumaya tâbi tutularak mevcut gerçekliğin “İslami öz”le kurduğu iddia edilen bağ tartışmaya açılır. Bu durum da sonuçta “gerçek İslam” tartışmalarının yeniden ortaya çıkmasını sağlar. Gerek hermenötik dikkat gerekse disiplinlerarasılığa gösterilen ilgi, kadını klasik usul geleneği içinde “edilginleştiren yaklaşımlar” karşısında kayda değer bir katkı sağlar. Böylece dinî gelenek tartışmaya açılırken, bu gelenek içinde “ötekileştirilen kadın”ı kurtarıcı bir referans olarak da Kur’an’ın yeni okunuşuna müracaat edilir.²⁶

Güç’ün “İslamcı feminizm” başlıklı çalışmasında de belirttiği gibi,²⁷ İslamcı feminist söylem, “İslam kültür kontekstinde gelişen entelektüel Müslüman kadın yazınında yer alan ve birey olma çabalarını da yansıtan yaklaşımların bütünü olarak görülebilir. Bu söylemin merkezinde Kur’an’ın eşitlikçi yaklaşımı ve özellikle kullandığı tedricî metot yer almaktadır. Bu yaklaşımları dile getiren düşünürler, ataerkillik ve toplumsal cinsiyet konularına özel bir önem vermektedirler. Onlara göre, Kur’an’da nazil olduğu toplumdan yansıyan kimi ataerkil yaklaşımlar olmakla birlikte kadının toplumdan geri kalışının asıl sorumlusu gelenektir. Gelenegin ataerkil karakteri noktasında ortak bir yaklaşıma sahip olan entelektüel Müslüman kadınlar, Asr-ı Saadet döneminin eşitlikçi yapısına özellikle atif yapmışlardır. Aynı zamanda bu söylemde, vahyin geldiği toplumda yaptığı değişikliklerin Tanrı-insan, insan-insan, kadın-erkek ilişkisinde başlattığı değişimin neden kadınlar lehine gelişmeye devam etmediği de araştırılmaktadır. Bu kadın bilinçliliğinin ortaya çıkışında kimi dış faktörler etkili olmuş olsa da bu söylem kendi dinamiklerini inşa edebilecek potansiyele sahiptir. Belki de aşılması gereken ilk engel, genel olarak “öteki”nin ve özelde ise Batılı feminist söylemin üstenci tavrıdır. Sosyal bilimciler, Batı-dışı toplumlarda görülen kadın bilinçliliği örneklerini feminizm başlığı altına dâhil etmekte oldukça aceleci davranmaktadırlar. Bu tanımlama, yapılmak istenen çalışmalar için kolaylaştırıcı bir faktör ol-

26 Kadriye Durmuşoğlu, “Dinî Gelenekte Ötekileştirilen Kadın” (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa: Uludağ Üniversitesi, 2007); Gürhan, “Kadın Bakış Açısıyla Kur’an’ı Yeniden Okuma Denemesi”, s. 112-124

27 Güç, “İslâmıcı Feminizm: Müslüman Kadınların Birey Olma Çabaları”, s. 649-673.

makla birlikte farklı toplumsal yapılarda görülen olguları oldukları gibi değil olmaları beklenildiği gibi görmeye neden olabilmektedir. Feminist düşünce, sıkı sıkıya bağlı olduğu Batı düşünce geleneği, felsefesi ve yaşam biçiminden ayrı düşünülemez. Dolayısıyla yeni bir feminizm olarak adlandırılan olgu, bu tanımlama ile belki de analiz edilme ihtimalini yitirmektedir. Zira daha önceden içi doludurmuş olan bir düşünce sistemi ile adlandırılmış olmak Müslüman kadın aydınların hem kendilerine bakışlarında hem de kendilerini ifade edişlerinde bir farklılık yaratabilir. Diğer yandan İslamcı feminizm üzerindeki tartışmaların çoğunda bu kullanımın doğru olup olmadığı, kimin tarafından ortaya atıldığı ele alınmıştır. Bu tarz yaklaşımlar ise İslam ülkelerinde ve kültüründe gelişmekte olan yeni söylemin varlığını ortaya koymayı güçleştirmektedir. Her ne şekilde tanımlanıyor olursa olsun pek çok açıdan farklı dinamikleri içinde barındıran yeni bir kadın yazını gelişmektedir.”²⁸

Müslüman akademisyenler arasında kadın konusu ele alan yaklaşımların bir diğeri de kadının İslam geleneği içindeki konumuna feminist arkaplan desteğiyle üretilen eleştirileri, bu bağlamda geliştirilen düşünceleri usul ve yöntem açısından müzakereye davet eden, dolayısıyla bu noktadaki çıkışları bütünüyle olmasa bile pek çok noktada sorunlu bulan akademik çalışmalardır. Bu tür çalışmalara öncülük edenlerin genellikle erkek olmaları dikkat çekici olmakla birlikte eleştirilerinde öne çıkan ana tema, İslam’ı modern feminist bir gramerle değerlendirenlerin sosyolojik gerçekliği ihmal etme pahasına bunu gerçekleştiriyor oldukları iddiasıdır. Bu yaklaşımda, İslam’ın temel naslarına sadakat iddiasıyla ortaya çıkan bir yaklaşımın, bütün bir geleneği göz ardı etmekle sonuçlanabilecek tercihlerinin sonuçta topyekûn İslam medeniyetine karşı ciddi bir saldırı doğurabileceğine işaret edilmektedir. Bu çerçevede kadının konumunun İslam’ın anahtar kavramları içinde ele alınması önerilmekte, özellikle adalet ve eşitlik prensibinin “içerden” bir okumayla yeniden değerlendirilmesinin gerekliliğine vurgu yapılmaktadır.²⁹

Sonuç olarak Türkiye’de kadın sorununu din temelinde ele alan çalışmaların kendi aralarında oldukça farklılaşmış köklerden bes-

28 Güç, “İslamcı Feminizm: Müslüman Kadınların Birey Olma Çabaları”, s. 649-673.

29 İbrahim H. Karlı, *Kur’an Yorumlarında Kadın -Sosyo-Kültürel Çevrenin Kur’an Yorumlarındaki Yansımaları-* (İstanbul: Rağbet Yayınları, 2003); Hüseyin Hatemi, *İlahi Hikmet’te Kadın* (3. b., İstanbul: İşaret Yayınları, 1995).

lenen eğilimleri hakkında bugün bir “özgünlük” ve “sahicilik” tartışması başlatmak için erkendir. Henüz bu konuya ilişkin çalışmalarda bir yöntem inşa edildiği söylenemez. Tartışmalar derindir ve konu medeniyet tasavvurundan aidiyet problemine kadar hemen her alana sarkan derin imalara sahiptir.

Abstract

The Question of Academic Originality and Authenticity in Studies on Religion and Women

In this article, studies on religion and women are discussed in the context of their academic originality and authenticity. The question of women in Turkey is usually taken as a problem area that is negotiated within a feminist framework. Improving the status of women has been an important issue in the Turkish modernization process. Particularly academic studies appear to be influenced by feminist theories, which have significantly guiding features. An approach called Islamic feminism, which draws attention to Islamic sensitivities, tries to explain women's place in the religion and tradition from an Islamic point of view without disregarding the critiques advanced by feminist theories. This study aims to discuss these explanations in the context of their originality and authenticity.

Keywords: Women's Studies, Women in Islam, Feminism, Islamic Feminism, The Issue of Originality and Authenticity.